

Формулар за вођење љубави

О мутацијама кроз које пролази савремени свет, Европи, комунизму, капитализму, потрошачкој култури, забранама и новим идејама напретка, али и о друштву силоватеља и могућности да љубав траје, укрстили су копља светски познати филозофи

АНА ОТАШЕВИЋ

Славоја Жижека сматрају најопаснијим филозофом Запада јер алтернативу капиталистичкој мондијализацији види у - обнови комунизма. Његов провокативни тон уноси нелагоду у европске интелектуалне кругове склоне конформизму, а његови јавни наступи делују као магнет за публику.

У то смо се уверили и на недавном Салону књига у Паризу, на коме је учествовао у дуелу са француским филозофом Аленом Финкелкромом, некадашњим маоистом, а данас једним од „официјалних“ филозофа париског интелектуалног миљеа. Позорница је била мала да прими све који су дошли очекујући да из њиховог сучељавања „шикне крв по зидовима“, као што је то Жижек приметио. Књига Славоја Жижека „У одбрану изгубљених ствари“, у којој се ставља у одбрану радикалних мислилаца и просветљене диктатуре пролетаријата, управо је објављена у Француској.

Док говори, Жижек делује готово махнито, као да читаво његово тело учествује у формулацији мисли - и сушта је супротност Алену Финкелкроту који оставља утисак салонског интелектуалца.

Тема овог сусрета – да ли је данас могућ прогресивизам – била је повод за расправу о смислу напретка, политичким променама, о имиграцији љубави, којој је фран-

цуски филозоф посветио своју последњу књигу „А када би љубав трајала“.

Почетна теза Алена Финкелкрота била је да је комбинацијом технолошког и политичког оптимизма створен рај за прогресивисте. „Технолошки оптимизам је идеја да ће технолошки напредак допринети благостању човечанства и довести до тога да човек

Финкелкрот: Жижек је разоружани комуниста и зато између нас никада неће бити крви

има контролу над својом судбином. Политички оптимизам је идеја која потиче од Русоа, да је политика решење за људске проблеме. Ми смо сирочићи ова два оптимизма, зато је данас тешко бити прогресивиста. Идеју о промени света заменила је идеја да се свет спасе. Маркс је рекао да су филозофи до сада само интерпретирали свет, а да је време да се он мења. Један од одговора

на то је да су филозофи током историје желели да промене свет а да га данас треба поштедети“.

Славој Жижек је додао да је проблем 20. века био у томе што смо хтели превише да променимо свет. „Време је да га интерпретирамо. Данас смо у ситуацији готово потпуне когнитивне дезоријентације. Шта се дешава? Шта је то у Кини? Нови капитализам, ауторитаризам? Или, на пример, куда води биогенетика? Шта то значи за људску слободу?“

КОМУНИЗАМ Када је реч о комунизму, наставља Жижек, потпуно сам свестан да овде постоји проблем „односа са јавношћу“. Многи пријатељи ми кажу: у принципу се слажемо са тобом али зашто користиш ту реч која носи толико негативних конотација? Три су разлога за то : прво, комунизам не почиње са гулазима. Постоји стара традиција борбе за једнакост коју можда треба да очувамо. Друго, први признајем да постоји страшна димензија у искуству комунизма 20. века. Зато волим ову реч која нас

Жижек: Понекад је једини начин да се спасе оно што је било добро у прошлости – да се промени садашњост

ФИЛОЗОФСКО СУЧЕЉАВАЊЕ НА САЛОНУ КЊИГА У ПАРИЗУ

ЉУБАВ

Жижек: Слажем се. Слично је на нивоу сексуалности. Сајбер секс је права мистерија, то није некадашњи егзибиционизам. Шта се то дешава? Узмимо последњи филм о Џејмсу Бонду, „Зрно утехе“. Да ли сте учили детаљ - то је први „Џејмс Бонд“ у коме на крају филма нема сексуалног акта између агента 007 и Бонд девојке. Не налазим да је то лепо, налазим да је то део нове економије. Враћамо се у свет који је претходио модерној епохи, са агенцијама за склапање бракова које нам предлажу љубав без заљубљивања, без пада. Нешто се, дакле, дешава у људској природи. Успутни секс данас није проблем, проблем је љубав, заљубљивање.

Финкелкрот: Не мислим да можемо да говоримо о прогресу када је реч о љубави. Не видим смисао у томе. То је димензија егзистенције која нужно измиче оваквој врсти категоризације. Питање које се данас поставља је питање трајности љубави. Валери је рекао да одустајање од трајности у љубави означава нову епоху. Ушли смо у еру провизорног. Пољски филозоф Зигмунд Бауман говори о течној љубави. Али у љубави има једна друга тежња. Кажемо: „Волим те“, а подразумевамо: „Волећу те“. Шта остаје од ове тежње данас?

Љубав је пад, заљубљивање, стање у коме више не господаримо собом, у коме смо зависни од другог.

све време подсећа на опасности.

Финкелкрот: Не видим како данас можемо да се залажемо за комунистичку идеју. Славој Жижек је разоружани комуниста и зато између нас никада неће бити крви. Не разумем ову идеју да сачувамо

реч како би нас подсећала на страхоте. Па те страхоте ваљда имају неке везе са овим концептом.

Један заборављени немачки мислилац, Пол Ландсберг, 1937. године је написао да је ангажовање одлука да се боримо за несавршени циљ. Управо нас ова несавршеност чува од свих врста фанатизама - тај циљ је несавршен као и сви људски циљеви. Али то не значи да треба да постанемо скептични посматрачи несавршености света већ да у наша убеђења унесемо елемент несигурности. То је скромност о којој је говорио Ками. Демократа је скроман, говорио је. Зна да не зна све. Има, дакле, потребу за другима. Он каже: ја сам са левице, али могу да саслушам аргументе некога ко је на другој страни јер у њима можда има део истине. Ето на шта нас обавезује идеја да се боримо за несавршени циљ – да допустимо да наш противник у неким питањима може да буде у праву. Опозиција између левице и деснице није метафизичка, како су неки желели да је виде.

Жижек: Желим да будем комуниста, а да не будем прогресивиста. Слажем се са Аленом да је прогресивизам катастрофа. Пажња, прогресивизам је за мене - сад ћу да се изразим као стаљиниста - у срцу буржоаске идеологије. Кажеш да треба признати противника. ▶

► Али, чекај, да ли то важи и за Ким-Донг Ила или Ахмединеџада? Не, рећи ћете, са њима нема разговора. Постоје, дакле, границе. Слажем се са тобом када описујеш катастрофу једноставних решења, из којих је одстрањено „али“. Али оно што је добра страна марксизма је да он увек инсистира на социјалном антагонизму, који не треба да буде персонализован.

И последња ствар због које сам комуниста. Избор није само између промена и очувања нечега што је сувишно. Понекад је једини начин да се спасе оно што је било добро у прошлости - да се промени садашњост.

Финкелкрот: Да ли данас можемо да размишљамо о развоју у терминима прогреса, ето у чему је тешкоћа. Налазимо се на Салону књига, а књига је угрожена у својој садашњој форми. Улазимо можда у нову еру, не више у еру видеосфере, већ у еру нумеросфере. Неки кажу да су веровали да ће слика заменити текст, али на екранима је текст. Можда ћемо наставити да читамо, али ће књига изгубити битку. То је питање медија, али у питање на који начин учествујемо у свету.

Када читате књигу ви се изолујете, а са компјутером улазите у комуникацију, примате и шаљете поруке. Читање уступа место ономе што називамо бескрајним зујањем виртуелне заједнице. То је значајна промена и ко се још усуђује да каже да је то напредак. Има и таквих, али они греше. Можда је глупо бити окренут прошлости али јасно видимо шта је представљала књига и који је изазов да се она очува. Да ли ће свет корисника интернета бити свет читалаца у смислу који ова реч има у европском хуманизму? Европа је од културе направила врхунску вредност. Да ли ће то и даље бити случај са овом променом медија? Могуће је да окрећемо лист и треба бити довољно површан, еуфоричан и незаинтересован па видети напредак у овој мутацији.

СЕКС Финкелкрот: Пре него о прогресу у љубави говорио бих о стању сталног дивљења. Филозоф Ален Бадју говори о авантури која опстаје. Да би то било могуће

потребно је да постоји једнакост партнера. Нисам сигуран да једна домаћица може да се упусти у авантуру која опстаје, јер постоји подела између куће и света, а она не учествује у свету. А када постоји једнакост, постоје два света - и код једног и код другог постоји извор који је можда неисцрпан.

Жижек: Потпуно се слажем. Не само да је љубав у узмицању, већ примећујемо парадокс у том хедонизму без граница.

У потрошачком друштву секс је све више контролисан. Секс да, али сигуран секс, као пиво без алкохола. Најдепресивнија ствар коју сам прочитао пре неколико дана је текст о љубави у ревији „Хемисфера“ компаније „Јунајтед ерлајнс“. Аутор је потпуно за слободну љубав, за секс, али каже следеће: секс је одличан за срце, за циркулацију, бољи је од фитнеса, пољубац је добар за динамику мишића лица. Симптом овога је оно што се догађа са пушачима. Не пушим, али иза забране пушења која је све више дивља налазим читаву једну идеологију.

Хтео сам да напишем нешто попут Џонатана Свифта како, у стаљинистичком стилу, свакомо ко пуши најмање 40 цигарета дневно треба да дамо медаљу заслужног радника за социјалну стабилност јер ће раније умрети, што је можда решење за финансијску кризу.

Запитајте се ко још данас пуши у биоскопу, осим евентуално терориста који су се унервозили уочи напада.

Данас можете да радите шта год

ЗАБРАНЕ

Финкелкрот: Колаковски, велики пољски мислилац, испрва комуниста а потом дисидент, написао је 1968. године „Бити конзервативац, либерал и социјалиста“. Конзервативац је онај који каже да је цена напретка сувише велика, либерал је онај који верује у приватну иницијативу, а социјалиста онај који жели редистрибуцију. Бити конзервативац - либерал - социјалиста је можда лекција коју треба да извучемо из 20. века.

Жижек: Зар Колаковски није рекао - социјалиста у економији, либерал у политици и конзервативац у домену морала, етике. Свиђа ми се ово прецизирање. У САД је често обрнуто – говоримо о либерализму у економији, конзервативизму у политици и лажној левици у сфери морала.

ЖИЖЕК:
НАЈОПАСНИЈИ
ФИЛОЗОФ ЗАПАДА

Жижек:
Секс да, али
сигуран секс,
као пиво без
алкохола

хоћете, али са друге стране домен страсти и уживања никада није био толико контролисан и тако уређен. Главни задатак интелектуалца је да се пита шта је наличје тог прогреса.

МУТАЦИЈА Финкелкрот: Нисам пушач али ми се не свиђа ситуација у којој се налазе пушачи. Допадала ми се конвивијалност која се развила у кафеима са једним делом за пушаче, другим за непушаче. Пушити за столом после јела је пријатно, И то што је сада забрањено не бих назвао регресијом, али и ја сам, као и Славој Жижек, против тог усредсређивања пажње на пушаче. Али то ме наводи на једну другу мисао у духу наше расправе о прогресивизму. Нешто нам се догађа у Европи. Европа постаје континент имиграције.

Мондијализација и демографска мутација стварају две тежње – захтев за једнакост кроз враћање на идеал државе благостања и захтев за очување идентитета. Једна, за коју се залаже левица, је, дакле, поновно успостављање идеала из прошлости, а друга је осуђена на популизам.

ФИНКЕЛКРОТ:
ОФИЦИЈАЛНИ
ПАРИСКИ ФИЛОЗОФ

Финкелкрот:
Несавршеност
нас чува од
свих врста
фанатизама

То није промена већ повратак, поновно успостављање већ постојећих идеја.

Још један пример зашто је тешко бити прогресивиста је екологија. Прогресивизам је представљен као срећна денатурализација. Човек је денатуризовао свет, заменио свет природе и сада му природа недостаје. Оно што нам се дешава са климатским загревањем изазива страх и недоумицу како да реагујемо.

Жижек: Немам никаквих симпатија према исламском фундаментализму, не кажем, као неки левичари, да је то само измишљена опасност. Али верујем да су од исламског фундаментализма данас много опаснији лажни браниоци Европе, када видим Виктора Орбана, нашег пријатеља у Мађарској, кажем то иронично.

Али желим да скренем пажњу на нешто веома проблематично. Брејвик, убица из Осла, представља нешто врло интересно - антисемитског ционисту – што сматрам да је страшно. Он каже да треба да бранимо Израел јер нас штити од муслимана, али каже да је на Западу другачије јер постоји опасност

од Јевреја. Не у Француској и Немачкој, јер су ту нацисти обавили посао, али у САД постоји опасност. То је веома опасна логика коју налазимо и код фундаментално оријентисаних америчких конзервативаца који су по природи антисемити, али су одједном открили Израел. Као пријатеља Јевреја, то ме плаши.

Друго, када говоримо о идеји напретка, нас двојица не делимо исто мишљење. Има прекида, нешто се десило са античком Грчком, са демократијом, са јудеохришћанством, модерним добом. Шта је напредак? Када неко данас каже да жене воле да се према њима односимо грубо али то неће да кажу, на њега се гледа као на лудака. Сада ћу да кажем нешто у славу догматизма – кажу да нам не требају догме, али сматрам да су нам потребне добре догме. Не желим да живим у друштву у коме све време морамо да наводимо разлоге због којих не треба силовати жене.

Што се екологије тиче, овде сам веома подељен. Сматрам да је екологија радикални проблем, али у исто време терен за све типове дивљих екологија. Плаши ме оно што се зове еколошки начин живота. Питају вас да ли сте рециклирали флашу кока-коле. То су мали ритуали сујеверја - то радимо да не бисмо морали ништа да урадимо. Против ове идеологије морамо да се боримо.

СИЛОВАТЕЉИ Финкелкрот: Наравно да је напредак да се силовање сматра злочином али у Француској се налазимо у посебном тренутку у коме се ова ствар проблематизује. Поново сам себи поставио питање пре неки дан када сам видео шта се догодило у Кембриџу, где су Доминика Строс Кана дочекали гневни студенти који су скандирали: „Срам вас било“. Био је оптужен за силовање, али је ослобођен оптужбе. Тужилац је имао само једну идеју, да му се суди, али није могао јер није било довољно доказа против њега. Она која га је оптужила је више пута променила исказ.

Ово је веома озбиљно питање над којим морамо да се замислимо. Огроман напредак је постигнут у односима између жена и мушкараца, али

је једна жена управо написала књигу „Друштво силоватеља?“ у којој доводи у питање иницијативу која би из закона поништила претпоставку невиности за оне који су оптужени за силовање. То би значило да је оптужба већ осуда и да је довољно да се оптужи да би се осудило. Ово је изузетно опасна тенденција против које треба да се боримо.

Када је реч о Израелу, слажем се да данас постоји једна форма антисемитизма која иде уз израелску државу. Израелску политику можемо да критикујемо, сматрам да је једино решење у постојању две државе, Израела и Палестине, да Израелци треба да се повуку из Западне обале и да Палестинци одустану од права на повратак.

Стварање Израела је требало да нормализује живот Јевреја, али је то данас не само место на коме су Јевреји у опасности, већ се, везано за Израел, рециклира идеолошки антисемитизам из прошлости.

Израел је оптужен да жели да доминира светом, да манипулише Американцима. Израел је крив за све, не помињу се аутократски арапски режими, већ само Израел.

Жижек: Избећи ћу дебату о Израелу јер то може да траје наредних пет сати. Што се тиче догматизма, слажем се са Аленом. Не кажем да само треба да прихватимо нове типове догматизма. Могу да наведем још бруталнији пример. Пре недељу дана сам срео Џулијана Асанжа (оснивач сајта „Викиликс“ прим. а.) који ме је упознао са детаљима своје оптужнице у Шведској. То је апсолутно лудило.

Знате ли да у Шведској постоји закон по коме ако, на пример, кажете ономе кога желите да заведете да сте католик а не протестант, знајући да он не воли протестанте, и завршите у кревету, легално постајете силоватељ уколико та особа три недеље касније установи да сте је славали о једној кључној страни вашег идентитета. Власти у Шведској су већ предложиле формулар који се попуни пре вођења љубави, у који унесете основне податке, потпишете и, хоп, можете у кревет а да вас не оптуже за силовање. Свиђа ми се ова бирократска идеја. Можда ипак има напретка. ■